

SZABÓ ÁRPÁD (1913–2001)
KLASSZIKA-FILOLÓGUS, ÓKORTUDÓS,
MATEMATIKATÖRTÉNÉSZ, CSILLAGÁSZATTÖRTÉNÉSZ
ÖNÁLLÓ MŰVEINEK, AZ ÁLTALA ÍRT KÖNYVRÉSZLETEKNEK
ÉS NAGYOBB FORDÍTÁSAINAK BIBLIOGRÁFIÁJA

ÖSSZEÁLLÍTOTTÁK A MAGYAR TUDOMÁNYTÖRTÉNETI INTÉZET
MUNKATÁRSAI, GAZDA ISTVÁN VEZETÉSÉVEL

A bibliográfia felépítése

1. ÖNÁLLÓ KÖTETKÉNT MEGJELENT IRODALOMTÖRTÉNETI, TÖRTÉNETTUDOMÁNYI,
KLASSZIKA-FILOLÓGIAI MŰVEI
2. ÖNÁLLÓ KÖTETKÉNT MEGJELENT TUDOMÁNYTÖRTÉNETI MŰVEI
3. AZ ÁLTALA ÍRT KÖNYVRÉSZELETEK, ELŐADÁSAI NEMZETKÖZI KONGRESSZUSOKON
4. ÖNÁLLÓ MŰVEKBEN MEGJELENT NAGYOBB FORDÍTÁSAI
5. KÖTETEKBE MEGJELENT KISEBB FORDÍTÁSAI
6. TANKÖNYVEK

1. ÖNÁLLÓ KÖTETKÉNT MEGJELENT IRODALOMTÖRTÉNETI, TÖRTÉNETTUDOMÁNYI,
KLASSZIKA-FILOLÓGIAI MŰVEI

Horatius és a hellenisztikus irodalomtudomány. Bp., 1935. Egyet. Ny. 30 p.

Darkó Jenő emlékezete. Debrecen, 1941. Városi ny. 15 p. (Debreceni Tisza István Tudományos Társaság. Emlékbeszéd I. 4.)

Perikles kora. Történeti és politikai áttekintés. Bp., 1942. Franklin–Parthenon. 93 p. (Parthenon-tanulmányok 4.); reprint: Miskolc, 1992.; átd. kiad.: Bp., 1977. Magvető. 239 p. (Gyorsuló idő)

Demosthenes és Athén. Bp., 1943. Franklin–Parthenon. 96 p. (Parthenon-tanulmányok 8.)

Óperzsa novellák. Bp. 1948. Egyetemi ny. 399 p.

Sokrates és Athén. Bp., 1948. Szikra. 131 p. (Tudomány és haladás 7.)

Mágia és vallás. Bp., 1949. Budapest Irodalmi és Művészeti Intézet. 134 p. (Új Könyvtár 42.)

Homéros. Bp., 1954. Akadémiai. 264 p., 16 t. (Az MTA I. Osztályának ismeretterjesztő sorozata)

Homérosz világa. Bp., 1956. Művelt Nép. 447 p., 16 t. (Az 1954-ben megjelent Homéros c. műve 2. bőv. és átd. kiadása)

A trójai háború. Bp., 1956. Ifjúsági. 430 p.; 2. kiad. Bp., 1957. Ifjúsági. 430 p.; 3. kiad. Bp. 1962. Móra. 438 p.; 4. kiad. Bp., 1971. Móra. 436 p.; 5. jav. kiad. két kötetben: A trójai háború. + Odüsszeusz kalandjai. Bp. 1996. Seneca. 205, 245 p. (Történelmi regénytár diákoknak)

Megjelent magyar–román és magyar–csehszlovák közös kiadásban is.

Aranygyapjú. Görög mondák és regék. Bp., 1966. Magvető. 481 p.; 2. kiad. Bp., 1977. Móra. 436 p.; 3. átd. kiad. Bp., 2000. L'Harmattan. 305 p.

Megjelent magyar–csehszlovák közös kiadásban is

Das goldene Vlies. (Griechische Götter- und Heldensagen). Bp., – Stuttgart, 1971. Corvina – Boje Verl. 380 p., 16 t.

Szophoklész tragédiái. Bp., 1985. Gondolat. 340 p.

Hellász hősei. Bp., 1985. Móra. 267 p., 16 t. ; 2. kiad. Bp., 1996. Lord. 315 p.

Megjelent magyar–csehszlovák közös kiadásban is

Róma jellemei. Bp., 1985. Móra. 296 p., 16 t.

Megjelent magyar–csehszlovák közös kiadásban is

2. ÖNÁLLÓ KÖTETKÉNT MEGJELENT TUDOMÁNYTÖRTÉNETI MŰVEI

Anfänge der griechischen Mathematik. Bp., 1969. Akadémiai. 494 p. (Nemzetközi kiadásban: Bp. – München – Wien, 1969. Akadémiai – Oldenbourg. 494 p.)

Aparchai tôn ellênikôn mathêmatikôn. Athênai, 1973. Ekdosios. 502 p.

Les débuts des mathématiques grecques. Paris, 1977. Vrin. 403 p. (L'histoire des sciences. Textes et études.) (trad. M. Federspiel)

The Beginnings of Greek Mathematics. Bp. – Dordrecht. 1978. Akadémiai – D. Riedel 358 p. (Nemzetközi kiadásban: Dordrecht – Bp. – Boston, 1978. D. Riedel. 358 p. Synthese historical library 17.) (Transl. A[nton] M. Ungarn)

A görög matematika kibontakozása. Bp., 1978. Magvető, 250 p. (Gyorsuló idő)

Enklíma. Untersuchungen zur Frühgeschichte der griechischen Astronomie, Geographie und der Sehnentafeln. Társzerző: Erka Maula. Athen, 1982. Akademie Athen, Forschungsinstitut für Griechische Philosophie. 253 p., 7 t.

Antik természettudomány. Társzerző: Kádár Zoltán. Bp., 1984. Gondolat. 425 p.

Les débuts de l'astronomie, de la géographie et de la trigonométrie chez les Grecs. Társzerző: Erka Maula. Paris, 1986. Librairie Philosophique J. Vrin. 238 p. (L'histoire des sciences. Textes et études 21.) (Trad. M. Federspiel)

Matematikai műveltségünk keretei. Középkor és reneszánsz. Társzerző: T. Tóth Sándor. Bp., 1988. Gondolat. 209 p.

Sūgaku no akebono girsha no sūgaku to tetsugaku Sabo Arpadu yaku stō shuntaro [et al.] Ford.: Itō Shuntaro. Tōkyō, 1988. Tōkyō Tosho. 262 p.

Das geozentrische Weltbild. Astronomie, Geographie und Mathematik der Griechen. München, 1992. Deutscher Taschenbuch Verlag. 377 p.

Die Entfaltung der griechischen Mathematik. Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich, 1994. B. I. Wissenschaftsverlag. 471 p. (Lehrbücher und Monographien zur Didaktik der Mathematik 26.)

Antik csillagászati világkép. Árnyék, naptár, földrajz, geometria. Bp., 1998. Typotex. 233 p., 18. t.

A görög matematika. Tudománytörténeti visszapillantás. Piliscsaba – Bp., 1998. Magyar Tudománytörténeti Intézet – Tájak–Korok–Múzeumok Egyesület. 195 p. (Magyar Tudománytörténeti Szemle Könyvtára 4.)

L'aube des mathématiques grecques. Paris, 2000. Librairie Philosophique J. Vrin. 367 p.

3. AZ ÁLTALA ÍRT KÖNYVRÉSZELETEK, ELŐADÁSAI NEMZETKÖZI KONGRESSZUSOKON

Demokrácia, imperializmus és restauráció az ókori Athénben. In: Demokrácia és köznevelés. Bp., 1945. Országos Köznevelési Tanács. pp. 307–323. (Nevelők könyvtára 1.)

Irodalom és társadalmi fejlődés. In: Továbbképzés és demokrácia. Nevelők továbbképzését irányító tanulmányok. Szerk.: Kemény Gábor. Bp., 1947. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Nevelésügyi Osztálya. pp. 198–225.

Adalékok a görög dialektika történetéhez. In: Az ELTE Bölcsészettudományi Karának Évkönyve az 1952–53. évre. Bp., 1953. Tankönyvkiadó. pp. 46–49.

- A gondolkodás dialektikájának történetéhez. In: Az ELTE Bölcsészettudományi Karának Évkönyve az 1954–55. évre. Bp., 1955. Tankönyvkiadó. pp. 257–286.
- Axiom. In: Ritter, Joachim (hrsg): Historisches Wörterbuch der Philosophie. Bd. I. A–C. Basel – Stuttgart, 1971. Schwabe & Co. Verlag. 737–741. has.
- Hypothese, Hypothesis. In: Ritter, Joachim (hrsg): Historisches Wörterbuch der Philosophie. Bd. III. G–H. Basel – Stuttgart, 1972. Schwabe & Co. Verlag. 1260–1261. has.
- Kanon. In: Ritter, Joachim (hrsg): Historisches Wörterbuch der Philosophie. Bd. IV. I–K. Basel – Stuttgart, 1976. Schwabe & Co. Verlag. 688–689. has.
- Anfänge des Euklidischen Axiomensystems. In: Becker: Zur Geschichte der griechischen Mathematik. Darmstadt, 1965. pp. 355–462.
- Greek Dialectics and Euclid's Axiomatics. In: Lakatos, Imre: Problems in the Philosophy of Mathematics. Proceedings of the International Colloquium in the Philosophy of Science. I. London, 1965. pp. 1–27.
- Scienze in Magna Grecia. In: Filosofia e Scienze in Magna Grecia. Atti del quinto convegno di studi sulla Magna Grecia. Napoli, 1966. pp. 21–37.
- [Hozzászólás]. In: Il problema del dialogo nella società contemporanea. Atti del XXII Congresso Nazionale di Filosofia. Roma, 1969. pp. 71–75.
- Drei Etappen in der Schöpfung eines wissenschaftlichen Begriffes. In: Rassegna Internazionale di Logica. Bologna, 1970. pp. 154–166.
- Lo sviluppo della scienza e quello della matematica. In: Atti del Convegno Internazionale sul tema Storia, Pedagogia e Filosofia della Scienza. Roma, 1973. pp. 267–273.
- A „világ” képe és a világgép Kopernikuszig. In: Kopernikusz emlékére. (1473–1973). Bp., 1973. TIT. pp. 5–18.
- Working backwards and proving by synthesis. In: Hintikka – Remes: The Method of Analysis. Dordrecht – Boston, 1974. pp. 118–130.
- How to explore the History of Ancient Mathematics? In: Proceedings of the XIVth International Congress of the History of Science. No. 2. Tokyo-Kyoto, 1974. pp. 148–161.
- The origin of the Pythagorean „application of areas”. In: Proceedings of the XIVth International Congress of the History of Science. No. 2. Tokyo-Kyoto, 1974. pp. 2070–213.
- Zum problem der sog. geometrischen Algebra in Euklids Elementen. In: ΠΙΠΙΣΜΑΤΑ. Festschrift Hartner, W. Wiesbaden, 1977. pp. 373–393.

- A nyelv leírásának kibontakozása a görögöknél. In: Telegdy Zsigmond – Szépe György (szerk.): A nyelvről való gondolkodás története. Bp., 1981. Akadémiai. pp. 137–161. (Általános Nyelvészeti Tanulmányok XIII.)
- Érvelő görögök. In: Gólyavári esték. A gondolkodás évszázadai. A televízió természettudományi- és technikatörténeti sorozata. Bp., 1982. RTV – Minerva. pp. 28–40.
- Előszó [Euklidész művének magyar kiadásához]. In: Euklidész: Elemek. Ford., jegyz.: Mayer Gyula. A fordítást az eredetivel egybevetette, szakmailag ellenőrizte és az előszót írta Szabó Árpád. Bp., 1983. Gondolat. pp. 7–44.
Megjelent magyar-román közös kiadásban is.
- La scienza in Magna Grecia. In: Megale Hellas. Milano, 1983. pp. 557–584.
- Gli inizi della matematica di precisione. In: Megale Hellas. Milano, 1983. pp. 720–730.
- Gink Károly: Vallomás Görögországról. (Fotóalbum.) A bevezetőt Szabó Árpád írta. Bp., 1983. Corvina. 3–8. lev.
- Eudoxos und das Problem Sehnenafeln. In: Aristoteles. Werk und Wirkung. Hrsg. J. Wiesner. Berlin – New York, 1985. pp. 499–517.
- Sonnenuhr, Kalender und Mathematische Geographie. In: Wissenschaftskolleg zu Berlin, Jahrbuch 1985–86. Berlin, 1986. pp. 387–394.
- Quelques problèmes fondamentaux des mathématiques au temps d’Aristote et la prise de position du Stagirite. In: Aristote aujourd’hui. Paris, 1988. pp. 276–292.
- Lectori benevolo. In: Aristotelés: Metaphysica. Görögül és magyarul. 1. Textus, fordítás, kommentár. Ford., bev., komment., termin.: Ferge Gábor. Lektor: Szabó Árpád. Bp., 1992. Neotipp. pp. VII–VIII.
- Karácsony Sándor, az irodalmár és az előadó. In: Hatvany László (szerk.): Debreceni tanártársai Karácsony Sándorról. Csenki Imre, Kondor Imre, Szabó Árpád. Bp., 1997. Hatvany L. pp. 31–43. (Karácsony Sándor Rózsatéri Református Iskola) (Emlékezések Karácsony Sándorra. 2.)
- Régi mértanok és csillagászathoz használatos matematikai számítások. Társzerző: T. Tóth Sándor. In: Gazda István (összeáll.): A magyar matematika történetéből. A klasszikus századok számolómesterei. Piliscsaba, 2000. Magyar Tudománytörténeti Intézet. pp. 52–63.

4. ÖNÁLLÓ MŰVEKBEN MEGJELENT NAGYOBB FORDÍTÁSAI

- Platon: Kratylos. Ford.: Szabó Árpád. In: Platon összes művei. I. köt. Bp., 1943. Magyar Filozófiai Társaság. pp. 500–573.
- Tacitus, Cornelius: Agricola + Germánia. [Julius Agricola élete és jelleme + A germánok eredete, földje, szokásai és népei] Ford. és magyarázta Szabó Árpád. Bp., 1943. Franklin–Parthenon. XXXVIII, 133 p., 3 t. (A Parthenon kétnyelvű klasszikusai. 9.)
- Szergejev, V. Sz.: Az ókori Görögország története. Egyetemi tankönyv. Ford.: Szabó Árpád et al. Bp., 1951. Tankönyvkiadó. 427 p., 86 t.
- Herodotoszi novellák. Ford., az előszót és a jegyzeteket írta: Szabó Árpád. Bp., 1959. Magyar Helikon. 235 p.
- Marót, Károly: Die Anfänge der griechischen Literatur. (Übers. von Árpád Szabó, Zoltán Paulinyi, András Deák.) (Indizes: Edith Moravcsik.) Bp., 1960. Akadémiai. 527 p. 13 t.
A szerző A görög irodalom kezdetei c. művének átd. fordítása.
- Iulis Agricola élete. (De vita Iulii Agricolae). Ford.: Szabó Árpád. In: Tacitus. (Szemelvények.) Vál. és bev. Borzsák István. Bp., 1961. Gondolat. pp. 5–44. (Aurora 17.)
- A germánok eredete, földje, szokásai és népei. (De Origine et situ Germanorum). Ford.: Szabó Árpád. In: Tacitus. [Szemelvények.] Vál. és bev. Borzsák István. Bp., 1961. Gondolat. pp. 45–78. (Aurora 17.)
- Xerxész. Ford.: Szabó Árpád. In: Hérodotosz: Kürosz. Xerxész. Bp., 1989. Szépirodalmi Könyvkiadó. pp. 85–157. (Olcso könyvtár 957.)
- Platón: Kratülosz. Ford.: Szabó Árpád. In: Platón összes művei. 1. köt. Bp., 1984. Európa. pp. 725–851. (Bibliotheca Classica)

5. TÖRTÉNETI KÖTETEK BEN MEGJELENT KISEBB FORDÍTÁSAI

- A főníciaiak Argosban. (Hérodotos, I. 1–2). Ford.: Szabó Árpád. In: Gazdasági élet az ókori Görögországban. Összeáll., előszó, magy., jegyz.: Sarkady János. Bp., 1970. Gondolat. pp. 36–37. (Európai antológia. Görögország)
- Glaukos letétje. (Hérodotosz, IV. 86). Ford.: Szabó Árpád. In: Gazdasági élet az ókori Görögországban. Összeáll., előszó, magy., jegyz.: Sarkady János. Bp., 1970. Gondolat. pp. 86–87. (Európai antológia. Görögország)
- Kürosz és Tomürisz. (Hérodotosz, I. 204–214). Ford.: Szabó Árpád. In: A világirodalom legszebb elbeszélései. Az ókortól a XX. századig. Vál., szerk. és a jegyzeteket írta: Domokos János. I. köt. Bp., 1971. Európa. pp. 19–23.

2. kiad. Bp., 1973. Európa. pp. 17–20.
 3. kiad. Bp., 1977. Európa. pp. 18–21.
 4. jav. és kieg. kiad. Bp., 1988. Európa. pp. 42–46.
- Püthiosz. (Hérodotosz, VII. 27–39). Ford.: Szabó Árpád. In: A világirodalom legszebb elbeszélései. Az ókortól a XX. századig. Vál., szerk. és a jegyzeteket írta: Domokos János. I. köt. Bp., 1971. Európa. pp. 23–28.
2. kiad. Bp., 1973. Európa. pp. 20–24.
 3. kiad. Bp., 1977. Európa. pp. 22–26.
 4. jav. és kieg. kiad. Bp., 1988. Európa. pp. 46–51.
- Kroisos és a delphoi jóshely. (Hérodotosz, I. 46–50; 52–56; 90–91). Ford.: Szabó Árpád. In: Görög vallás, görög istenek. Összeáll., előszó, magy., jegyz.: Sarkady János. Bp., 1974. Gondolat. pp. 110–114. (Európai antológia. Görögország)
- Művészet és valóság. (Platón: Kratylos 432 a–d). Ford.: Szabó Árpád. In: A görög művészet világa. A görög képzőművészetek archaikus és klasszikus korának írott forrásaiból. Összeáll., előszó, jegyz.: Szilágyi János György. II. köt. Bp., 1962. Gondolat. pp. 211–212.
- Szólón és Kroiszosz. (Hérodotosz, I. 30–34). Ford.: Szabó Árpád. In: Apollón lantja. A görög-római irodalom kistükre. Vál., szerk. és a bevezetőt írta: Falus Róbert. Bp., 1983. Móra. pp. 167–169.
- Kürosz története. (Hérodotosz, I. 107–130). Ford.: Szabó Árpád. In: Görög történetírók. Vál. szerk.: Ritoók Zsigmond. Bp., 1988. Európa. pp. 45–56. (A világirodalom klasszikusai. Új sorozat)
- Polükratész. (Hérodotosz, III. 39–43; 120–125). Ford. Szabó Árpád. In: Görög történetírók. Vál. szerk.: Ritoók Zsigmond. Bp., 1988. Európa. pp. 75–79. (A világirodalom klasszikusai. Új sorozat)
- Kambüszész és az ál-Szmerdisz. (Hérodotosz, III. 30; 61–79). Ford. Szabó Árpád. In: Görög történetírók. Vál. szerk.: Ritoók Zsigmond. Bp., 1988. Európa. pp. 80–90. (A világirodalom klasszikusai. Új sorozat)
- Dareiosz hatalomra jutása. (Hérodotosz, III. 85–88). Ford. Szabó Árpád. In: Görög történetírók. Vál. szerk.: Ritoók Zsigmond. Bp., 1988. Európa. p. 91. (A világirodalom klasszikusai. Új sorozat)
- Xerxész és Démaratosz. (Hérodotosz, VII. 100–105). Ford. Szabó Árpád. In: Görög történetírók. Vál. szerk.: Ritoók Zsigmond. Bp., 1988. Európa. pp. 150–154. (A világirodalom klasszikusai. Új sorozat)
- Calcagus beszéde a britannokhoz. (Tacitus: Agricola 30). Ford.: Szabó Árpád. In: Gábor Emil – Kerényi Károlyné – Megyer Szabolcs: Világirodalmi antológia a középiskolák számára. Görög és római irodalom. Bp., 1958. Tankönyvkiadó. pp. 297–299.

A Graupis hegyi csata. (Tacitus: Agricola 29–37) (részletek). Ford.: Szabó Árpád. In: Hahn István (szerk., bev.): A hadművészet ókori klasszikusai. Bp., 1963. Zrínyi. pp. 703–708.

A germánok hadművészete. (Tacitus: Germania 6–7; 13–14). Ford.: Szabó Árpád. In: Hahn István (szerk., bev.): A hadművészet ókori klasszikusai. Bp., 1963. Zrínyi. pp. 139–141.

6. TANKÖNYVEK

Hahn István – Harmatta János – Szabó Árpád – Telegdi Zsigmond: Történelem a középiskolák I. oszt. számára. Bp., 1949. Tankönyvkiadó. 356 p., 48 t.

Magyar nyelvtan. Az általános iskola V–VIII. osztálya számára. Bp., 1950. Tankönyvkiadó. 171 p.; ua. az ipari tanuló iskolák számára: Bp., 1950. Tankönyvkiadó. 171 p. (Iparitanuló iskolai tankönyvek); ua. a mezőgazdasági technikumok 1–2. oszt. számára: szerk. a Földművelésügyi Minisztérium Szakoktatási Osztálya. Bp., 1950. Tankönyvkiadó. 171 p.; ua. az általános iskola V–VIII. osztálya számára: 2. kiad.: Bp., 1951. Tankönyvkiadó. 171 p.

Hahn István – Harmatta János – Szabó Árpád – Telegdi Zsigmond: Egyetemes történelem. I. rész. Az általános gimnáziumok I. osztálya számára. Ideiglenes tankönyv. Bp., 1950. Tankönyvkiadó. 168 p.
Újabb kiadásai: Bp., 1951. Tankönyvkiadó. 164 p.; Bp., 1952. Tankönyvkiadó. 163 p.; (Új lenyomat). Bp., 1952. Tankönyvkiadó. 163 p.; Bp., 1953. Tankönyvkiadó. 163 p.; Bp., 1954. Tankönyvkiadó. 163 p.; Bp., 1955. Tankönyvkiadó. 187 p. (Kieg. az V. fejezettel. Kulcsár Zsuzsanna és Székely György műve. Az 1950-ben készült 'Egyetemes történelem. II. rész' V. kiadásának egy fejezete.); Bp., 1956. Tankönyvkiadó. 187 p.; (Új lenyomat). Bp., 1956. [1957]. Tankönyvkiadó. 187 p.; Jav. kiad. Bp., 1957. Tankönyvkiadó. 199 p.; Bp., 1958. Tankönyvkiadó. 178 p.

Szabó Árpád – Ferge Gábor: Bevezetés a filozófiába. Gimnáziumok számára. Kiad. a Klasszikus Filozófia Barátainak Egyesülete. Bp., 1993. Societas Philosophica Classica. 238 p., 8 t.

Magyarország, irodalom és filozófia. Olvasókönyv a filozófia és az irodalom tanuláshoz. Budapest, 1994. Societas Philosophia Classica. 293 p.